

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Кафедра української та іноземних мов

ПЛАН-КОНСПЕКТ

лекції № 1 з курсу

“УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ”

Тема: **“Предмет і основні завдання дисципліни**

“УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ”

(для студентів напряму підготовки «хореографія»)

Лекція № 1

План лекції

1. Предмет та основні завдання дисципліни.
2. Українська національна та літературна мова. Основні функції мови.
3. Основні етапи розвитку української літературної мови.
4. Тенденції розвитку української мови на сучасному етапі.
5. Професійна мовнокомунікативна компетенція.

1. **Предметом** вивчення дисципліни «Ділова українська мова» є мова ділового спілкування, окремої фахової галузі, представлена двома функціональними стилями: науковим та офіційно діловим, а також вимоги до складання та оформлення наукових текстів та ділових документів.

Мета дисципліни: ознайомитися з нормами сучасної української ділової мови, підвищити загальну та мовну культуру майбутніх фахівців, формувати практичні навички ділового усного та писемного спілкування.

Завдання дисципліни: опанувати норми сучасної української мови, сформувати базовий рівень володіння професійною мовою для засвоєння матеріалу галузевих дисциплін, вивчити основи наукової роботи та ведення ділової документації.

2. Українська національна та літературна мова.

Мова – найважливіший засіб спілкування людей.

Мова існує не сама по собі, а в свідомості членів суспільства, реалізується у процесах мовлення і “консервується” в результатах цього мовлення. Тому доля мови залежить від кожного з мовців. У системі сучасних мов світу (за різними джерелами, їх нараховують від 2,5 до 5,5 тисяч) українська мова займає своє місце і має свою історію: вона належить до східнослов'янської підгрупи слов'янської гілки індоєвропейської сім'ї мов. Українська мова належить до давньописемних мов, її писемність налічує понад тисячу років (назвати пам'ятки писемності). Дослідники, особливо іноземні, постійно підкреслюють милозвучність і лексичне багатство української мови.

Мова є одним із найсильніших інтегруючих засобів на шляху витворення нації – найвищої природної форми об'єднання людей; вона забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його виявах – політичному, економічному, культурному та ін. Врешті, мова – головна ознака нації – виражає єдність держави. У статті 10 КОНСТИТУЦІЇ України записано:

Державною мовою в Україні є українська мова.(як Ви думаєте чи можлива двомовність?)

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови у всіх сферах життя на всій території України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Національна мова – це мова, що є засобом усного й письмового спілкування нації. Національною мовою української нації є українська мова. Це поняття охоплює всі мовні засоби спілкування людей – літературну мову та діалекти.

Діалект (від грец. *dialektos* – розмова, говір) – це різновид національної мови, вживання якого обмежене територією чи соціальною групою людей.

Відповідно, різновидами діалектів є:

1. територіальні;
2. соціальні (професійні та групові жаргони, аргі тощо).

Літературна мова – це унормована, загальноприйнята форма національної мови, яка в писемному та усному різновидах обслуговує найрізноманітніші сфери людської діяльності: державні й громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту, побут. Вона характеризується уніфікованістю, стандартністю, розвиненою системою стилів. ЛМ реалізується в усній і писемній формах. Писемна форма ЛМ функціонує в галузі державної, політичної, господарської, наукової й культурної діяльності. Усна форма ЛМ обслуговує безпосереднє спілкування людей, побутові й виробничі потреби суспільства.

Основні функції мови.

Мова виконує цілу низку функцій, життєво важливих як для всього суспільства, так і для самої мови. Оскільки мова — явище системне, усі її функції виступають не ізольовано, а проявляються в тісній взаємодії.

Комунікативна функція

Мова — найважливіший засіб спілкування людей і забезпечення інформаційних процесів у сучасному суспільстві (у науковій, технічній, політичній, діловій, освітній та інших галузях життя людства).

У цій ролі мова має універсальний характер: нею можна передавати все те, що виражається, наприклад, мімікою, жестами чи символами, тоді як кожен із цих засобів спілкування не може конкурувати з мовою за ступенем виразності.

Усе життя людини – це спілкування з оточенням і взаємний вплив один на одного. Спілкування з людьми – це доконечна потреба. (Сім кіл спілкування. Перше – сімя, сьоме – спілкування зі світом; професійне спілкування – одне з цих кіл.)

Мислетворча функція

Мова – засіб людського мислення: творення, оформлення і вираження думки. *Мислетворча функція реалізується в тому, що, формуючи думку, людина мислить мовними нормами. Мислення може бути конкретним (образно-чуттєвим) й абстрактним*

(понятійним). Понятійне мислення — це оперування поняттями, позначеними певними словами, що без цих слів перестали б існувати. До того ж, у процесі мислення ці поняття зіставляються, протиставляються, поєднуються, заперечуються, порівнюються тощо за допомогою специфічних мовних засобів. Тому «мислити» означає «оперувати мовним матеріалом», Відомий вислів «обмінятися думками» насправді означає обмінятися певними мовними одиницями, у яких і закодовані думки. Цей обмін не завжди буває корисним для обох співбесідників. Недарма кажуть: «Хто ясно мислить, той ясно висловлюється».

Номінативна функція

Мова - це засіб називання усіх предметів, ознак, дій, функцій, кількості, усього навколишнього світу.

Усе пізнане людиною одержує від неї свою назву і тільки так існує у свідомості. Цей процес називається лінгвілізацією — «омовленням» світу. Мовні одиниці, передусім слова, служать назвами предметів, процесів, якостей, понять ознак тощо. У назвах не лише зафіксовані певні реалії дійсності, адекватно пізнані людиною, але також її помилкові уявлення, ірреальні сутності, фантазії тощо.

Гносеологічна функція (пізнавальна) функція

Мова – засіб пізнання світу та накопичення людського досвіду.

Гносеологічна функція мови виражається в тому, що вона є своєрідним засобом пізнання навколишнього світу. На відміну від інших істот людина користується не лише індивідуальним досвідом і знаннями, а й усім набутком своїх попередників і сучасників, тобто суспільним досвідом. Але за умови досконалого знання мови, й далеко не однієї.

Культурологічна функція

Мова – носій культури, засіб нагромадження суспільно-історичного, культурного надбання народу.

Культурологічна функція мови відіграє важливу роль у житті будь-якої нації. Культура кожного народу відображена та зафіксована найперше в його мові. Для глибшого пізнання нації необхідне знання її мови, яка виконує функції своєрідного каналу зв'язку культур між народами. Репрезентуючи свою мову, ми репрезентуємо і власну культуру, її традиції та здобутки, збагачуючи світову культуру.

Ідентифікаційна функція

Мова є засобом ототожнення в межах певної спільноти.

Вона єднає між собою представників певної нації у часі та просторі.

Ідентифікаційна функція виявляється в часовому й у просторовому вимірах. Ми, сучасні українці, відчуваємо свою спільність і з пращурами, і з нащадками, і з тими, хто перебуває поряд, і з тими, хто в інших краях. Кожна людина має своєрідний індивідуальний мовний «портрет», мовний «паспорт», у якому відображено всі її національно-естетичні,

соціальні, культурні, духовні, вікові та інші параметри. Лише для тих хто знає мову, вона є засобом спілкування, ідентифікації, ототожнення в межах певної спільноти. Доля тих, хто її не знає зовсім або знає погано, вона може бути причиною роз'єднання, відокремлення, конфліктів і навіть ворожнечі.

Експресивна функція

Мова є універсальним засобом вираження внутрішнього світу людини.

Кожний Індивід має унікальний неповторний світ, сфокусований у його свідомості, у надрах інтелекту, у гамі емоцій, почуттів, мрій, волі. І цей прихований світ може розкрити для інших лише мова: чим досконаліше володієш мовою, тим виразніше, повніше, яскравіше постаєш перед людьми як особистість. Те ж саме можна сказати і про націю, народ: «Говори — і я тебе побачу», — запевняли мудреці античності.

Етична функція

Мова – засіб дотримання норм поведінки, моральних правил.

Досягається це існуванням сукупності мовленнєвих етикетних формул та настанов щодо їх використання. Ввічливість, чемність, тактовність, шанобливість, стриманість – визначальні ознаки українського мовленнєвого етикету.

«Етичне в мові, - зауважує Н.Бабиц, - це конкретно-історична система мовних засобів відповідно до форми моральної свідомості й поведінки людини, що передбачає ефект добра. Слово доброзичливе, добродарне має бути в основі етики спілкування.

Естетична функція

Мова – засіб творення позитивних емоцій, краси.

Естетична функція мови полягає в тому, що вона — періоджерело культури, знаряддя і водночас матеріал створення культурних цінностей. Існування мови у фольклорі, красному письменстві, театрі, пісні тощо дає безперечні підстави стверджувати, що вона є становим хребтом культури. Ось чому виховання відчуття краси мови — основа естетичного виховання.

Фатична функція

Мова є засобом фатичного спілкування.

Фатична комунікація (дослівно – беззмістовна, пуста) – це обмін неінформативними з погляду реальної комунікації повідомленнями, які виконують важливу етикетну функцію. Як справи? Дякую, добре. А у вас? Як життя? Що нового? Як успіхи?

Без дотримання фактичних ритуалів не буде тати успіху дипломатія, ділові перемовини.

(Волюнтативна (вираження волі щодо співрозмовника прохання, запрошення, поради; виховна; магічно-містична; державотворча.)

3.Основні етапи розвитку української літературної мови.

Історія розвитку української мови – це довготривалий складний процес, який віддзеркалює історію її народу-носія. Історія мови вивчається у тісному зв'язку з історією народу, який є її носієм. Питання походження укр.м є предметом особливої уваги науковців.

Неможливо назвати чітку дату народження мови, зазначають тільки сторіччя з якого відбулося виділення мови у самостійну.

Існують різні теорії походження укр..м. За часів радянського союзу підтримували теорію, що укр..м. походить із давньоруської – мови спільної для укр., рос. та біл. народів.(О.Шахматов). Він вважав, що найважливіші фонетичні, лексичні, граматичні особливості укр..м зародилися у XII ст.

Прихильниками теорії самостійницького розвитку укр..м є І.Огієнко, С. Смаль-Стоцький, Ю.Шевельов, Г.Півторак, В.Німчук, В.Русанівський. Згідно досліджень М. Грушевського укр..м почала зароджуватися ще у IV ст.н.е. Науковці доводять, що немає підстав говорити про розвиток сучасних східнослов'янських мов з однієї давньоруської.

У соєму розвитку укр..м пройшла декілька етапів. Існують різні підходи до періодизації. Наведемо запропоновану О. Горбачем.

1.Протосхіднослов'янська доба	500/800 – 900/1000 н.е.
2.Старо-українська доба	900/1000 – 1350 н.е.
3.Середньо-українська доба	1350/1400 – 1750/1800 н.е.
4.Ново-українська доба	1750/1800 – XX ст.

Та Ю.Шевельвим

1.протоукраїнська мова	VII – XI ст.
2.староукраїнська мова	XI – XIV ст.
3.середньоукраїнська мова	XIV – XVIII ст.
4.нова українська мова	XVIII –XX ст.

Кожен з періодів мав свої особливості – мова невпинно розвивалася, набувала нових ознак, розширювала чи звужувала сферу вживання, змінювали свій статус, зазнавала утисків, заборон, насильницької асиміляції, знову відроджувалася тощо.

4. Тенденції розвитку української мови на сучасному етапі.

На сучасному етапі спостерігаємо такі основні тенденції розвитку ЛМ:

- Розширення суспільних функцій(швидше бажане), сфер застосування, входження в нові галузі знань;
- Поповнення великою кількістю номінативних сполучень, що відображають реалії економічного та суспільно життя *правова держава, соціальний захист, відкритий чемпіонат*;
- Поява нових, активізація вживання та розширення значень раніше відомих слів *перемовини, летовище, намет*,
- Інтенсивне збагачення за рахунок запозичень української термінології *сертифікат, менеджмент, раунд, принтер*,
- Переміщення певної частини спеціальної лексики до розряду широковживаної *електорат, ротація, інвестор, ліцензія*
- Посилення явище інтернаціоналізації українського словотвору автошоу, експрес-тест, допінг-контроль, прес-секретар, хіт-парад
- Намагання вилучити ті іншомовні слова, які стали органічними компонентами *вертоліт – гвинтокрил, аеродром – літовище, фотографія – світлина, слайд – прозірка*
- Лібералізація мовних норм
- Намагання звільнитися від тотального впливу російської мови
- Зближення діалектів з літературною мовою.

5. Поняття професійної мовнокомунікативної компетенції.

Професійна мовленнєва комунікація відбувається в межах сфери професійної взаємодії комунікантів і може протікати в усній або письмовій формах, за офіційних чи неофіційних обставин. Форми, умови спілкування, багатоаспектність професійної діяльності людей визначають варіативність форм мовленнєвої. Професійна комунікативна компетенція передбачає насамперед наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватися в навколишньому світі, вмінь і навичок спілкування. Тобто вона формується на основі комунікативної компетенції.

Комунікативна компетенція - сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта і адресата. Важливим складником комунікативної компетенції є мовна та мовленнєва компетенція.

Мовна компетенція- знання учасниками комунікації норм і правил сучасної літературної мови і вміле використання їх у продукуванні висловлювань. Мовна компетенція

складається з лексичної, граматичної, семантичної, фонологічної, орфографічної, орфоепічної та пунктуаційної компетенцій.

Мовленнєва компетенція - загальне коло питань мовленнєвої діяльності, що передбачає наявність відповідних знань, умінь, досвіду, а мовленнєва компетентність - конкретна мовленнєва обізнаність особистості, специфічна за родом діяльності.

Формування професійної мовнокомунікативної компетенції передбачає: глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів; досконале володіння сучасною українською літературною мовою; вміле професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера (партнерів); знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні; уміння працювати з різними типами текстів; орієнтування у потоці різноманітної та різнотипної інформації українською мовою на різних каналах її передавання; вміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування; володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на повідомлення чи інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень; володіння основами риторичних знань і умінь; уміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Професійна мовнокомунікативна компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності. Сформувати професійну мовнокомунікативну компетенцію покликана сучасна система освіти.

Професійна мовнокомунікативна компетенція

В інформаційному суспільстві фахівець має вміти швидко сприймати будь-яку форму мовлення, схоплювати необхідну інформацію, створювати монологи, вести діалоги, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетенції тощо. Слово є одним із інструментів професійної діяльності фахівців у галузі фізичної культури та спорту. Від багатства словникового запасу, рівня культури мови і техніки мовлення значною мірою залежать професійна майстерність, імідж та успіх особистості.

Професійна мовленнєва комунікація відбувається в межах сфери професійної взаємодії комунікантів і може протікати в усній або письмовій формах, за офіційних чи неофіційних обставин. Форми, умови спілкування, багатоаспектність професійної діяльності людей визначають варіативність форм мовленнєвої комунікації. Наприклад, від умов спілкування (офіційних — неофіційних) залежить лексико-семантичний склад мовлення: офіційне спілкування передбачає лексику офіційно-ділового стилю, неофіційне — лексику розмовного стилю.

Будь-яка професійна діяльність потребує певних мовнокомунікативних умінь. Уже на етапі працевлаштування необхідно вміти складати резюме, спілкуватися телефоном, писати електронні повідомлення і листи, брати участь у співбесіді, заповнювати бланки. Згодом потрібними стають уміння оформляти ділову документацію, виступати з повідомленням чи доповіддю, укладати угоди, обговорювати контракти, надавати й отримувати зворотну інформацію тощо.

Ситуації, що виникають у професійному середовищі, характеризують за такими параметрами: місце і час виникнення ситуації; обставини, за яких виникла ситуація; соціальні і професійні ролі учасників; операції, які виконують учасники; канал комунікації (телефон, електронна пошта, публічний виступ, спілкування віч-на-віч тощо).

З огляду на ці параметри, ситуації поділяють на загальні та специфічні. Обидва види ситуацій передбачають певні професійні мовнокомунікативні вміння, які відповідно поділяють на загальні і вузькоспеціальні. Так, загальною професійною ситуацією є налагодження контактів. У цій ситуації використовують загальні мовнокомунікативні вміння: представлятися, спілкуватися по телефону, писати електронні повідомлення, листи, вести діалог. Загальними професійними ситуаціями є також засідання, ділові зустрічі, бізнес-ланчі, дискусії на робочому місці, переговори. Вони потребують умінь вести діалог, полілог, виступати з доповіддю, дискутувати на професійні теми, писати протокол засідання, готувати звіт про засідання тощо.

Професійна комунікативна компетенція передбачає насамперед наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватися в

навколишньому світі, вмінь і навичок спілкування. Тобто вона формується на основі комунікативної компетенції.

Комунікативна компетенція (лат. *competens* — належний, відповідний) — сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта і адресата.

Вона розвивається на основі усіх знань, досвіду користування не тільки рідною мовою, а й мовами інших народів, а самі мови у цьому процесі є взаємно пов'язаними і взаємодіють між собою.

Комунікативна компетенція визначається комунікативними інтенціями (комунікативними намірами адресата); дотриманням комунікативних стратегій, що дають змогу досягти необхідного результату комунікації; знанням особистості співбесідника; зворотним зв'язком в комунікації, що передбачає врахування психологічних особливостей адресата, його соціальних ролей; умінням долати психологічні «фільтри», розбивати психологічні «щити»; умінням володіти навичками декодування «мови тіла» співбесідника; чіткою орієнтацією в умовах та ситуації спілкування; орієнтацією і підтриманням самого процесу спілкування; контролем власної мовленнєвої поведінки, емоцій тощо; навичками та уміннями завершувати комунікацію, виходити з неї, контролювати посткомунікативні ефекти тощо.

Важливим складником комунікативної компетенції є мовна компетенція.

Мовна компетенція (лат. *competens* — належний, відповідний) — знання учасниками комунікації норм і правил сучасної літературної мови і вмиле використання їх у продукуванні висловлювань.

Мовна компетенція складається з лексичної, граматичної, семантичної, фонологічної, орфографічної, орфоепічної та пунктуаційної компетенцій.

Лексична компетенція полягає в оволодінні лексичними засобами сучасної української літературної мови і вмінні користуватися ними. Вона передбачає широкий словниковий запас, у т. ч. володіння термінологією, необхідною для спілкування у професійній сфері. Вибір лексичних елементів залежить від сфери і ситуації, у яких перебуває мовець.

Граматична компетенція — це знання і вміння користуватися граматичними ресурсами української мови (словотвірні одиниці, способи словотворення, морфологічні одиниці, категорії і форми, синтаксичні одиниці й категорії), що необхідно для розуміння й продукування текстів у різних сферах професійної діяльності.

Семантична компетенція — це здатність комуніканта усвідомлювати й контролювати організацію змісту. Вона інтегрується у розвиток мовленнєвої комунікативної компетенції, оскільки питання змісту посідають центральне місце в комунікації. Відношення слова до його загального контексту, внутрішньолексичні зв'язки, значення граматичних елементів,

категорій, структур та процесів, такі логічні зв'язки, як наслідковість, пресупозиція (спільний фонд знань комунікантів), імплікативність (наявність непрямо вираженого змісту, виявляється в побутовому мовленні як натяк, в художньому тексті як підтекст, у діловому спілкуванні як саморепрезентація), мають велике значення в розумінні та продукуванні текстів.

Фонологічна та орфоепічна компетенції пов'язані із знанням звукових засобів сучасної літературної мови, вмінням мовця ними користуватися. Ці види компетенції забезпечують відтворення звукового образу мови і правильне звукове оформлення мовлення.

Орфографічна компетенція полягає в оволодінні системою правил, що визначають правопис слів згідно з усталеними нормами, та вмінні їх застосовувати. Вона є необхідною умовою грамотного письма.

Пунктуаційна компетенція відображає логічне інтонаційне членування мовного потоку та забезпечує легше сприймання і розуміння писемного тексту.

Мовна компетенція передбачає наявність мовленнєвих умінь, що визначають мовленнєву поведінку. Мовленнєві вміння охоплюють уміння говорити, слухати, читати і писати.

Вміння говорити полягає у вмінні брати участь у діалогах і вмінні вести монолог.

Вміння брати участь у діалогах передбачає:

- розпізнавання важливої інформації під час детальних обговорень, дискусій, офіційних перемовин, лекцій, бесід, що пов'язані з навчанням та професією;
- чітку аргументацію своєї думки з актуальних тем в академічному та професійному житті (наприклад, в семінарах, дискусіях);
- адекватну поведінку у типових світських, академічних і професійних ситуаціях (наприклад, на засіданнях, перервах, вечірках);
- вміння вибудовувати телефонні розмови з конкретними цілями академічного і професійного характеру, а також ті, які виходять за межі типового спілкування;
- висловлювання думок щодо змісту радіо- і телевізійних програм, пов'язаних з академічною та професійною сферами;
- адекватне реагування на позицію/погляд співрозмовника;
- пристосування до змін, які зазвичай виникають під час бесіди і стосуються її напрямку, стилю та основних акцентів.

Вміння вести монолог передбачає:

- чіткість виступів з індивідуальними презентаціями тем академічного та професійного спрямувань;
- продукування детального монологу з широкого кола тем, пов'язаних з навчанням і спеціальністю;

— використання базових засобів зв'язку для поєднання висловлювань у чіткій, логічно об'єднаний дискурс (конкретизація мовлення в різних сферах людського життя).

Сутність вміння слухати полягає у:

- вмінні розпізнавати необхідну інформацію в процесі детальних обговорень, дебатів, офіційних доповідей, лекцій, бесід, що пов'язані з навчанням та спеціальністю;
- розумінні наміру мовця і комунікативних наслідків його висловлювання;
- визначенні позиції і погляду мовця;
- умінні розрізняти стилістичні реєстри (експресивні стилі: високий, середній, низький) в усному та писемному спілкуванні з друзями, незнайомцями, колегами, працедавцями, з людьми різного віку і соціального статусу з огляду на наміри спілкування.

Вміння читати передбачає:

- розуміння і усвідомлення текстів, пов'язаних з навчанням та спеціальністю, з підручників, газет, популярних і спеціалізованих журналів та Інтернет-джерел;
- розуміння наміру автора письмового тексту і комунікативних наслідків висловлювання (наприклад, службових записок, листів, звітів тощо);
- здатність розуміти деталі у доволі складних рекламних матеріалах, інструкціях, специфікаціях тощо (наприклад, стосовно функціонування пристроїв/обладнання);
- розуміння академічної та професійної кореспонденції (наприклад, листи, факси, електронні повідомлення тощо);
- розрізнення стилістичних реєстрів і колоритів писемного мовлення у спілкуванні з друзями, колегами, працедавцями, незнайомцями, з людьми різного віку і соціального статусу.

Вміння писати передбачає:

- грамотний і чіткий виклад деталізованих текстів різного спрямування, пов'язаних з особистою та професійною сферами (наприклад, заяви, резюме, протоколів тощо);
- підготовку і продукування ділової та професійної кореспонденції;
- точне фіксування повідомлень по телефону та від відвідувачів;
- користування базовими засобами зв'язку для поєднання висловлювань у чіткій, логічно об'єднаний текст.

Мовленнєву поведінку, крім мовної компетенції, визначають також:

- а) дискурсивна компетенція (здатність поєднувати повідомлення у зв'язні дискурси);
- б) соціолінгвістична компетенція (здатність розуміти і продукувати мовлення у конкретному соціолінгвістичному контексті спілкування);
- в) психологічна компетенція (вміння відчувати особистість партнера, його настрій, характер);

г) іллокутивна компетенція (здатність реалізовувати комунікативні наміри, використовуючи структуру повідомлення (мовленнєвого акту));

г) стратегічна компетенція (уміння брати ефективну участь у спілкуванні, обираючи правильну стратегію і тактику);

д) соціокультурна компетенція (здатність розуміти й використовувати різні складові національної культури (звичаї, норми, ритуали, соціальні стереотипи) в конкретних ситуаціях з урахуванням специфіки національних культур у міжкультурному спілкуванні).

Названі компетенції є елементами комунікативної компетенції, володіти якою має кожна людина.

Спілкування у професійній сфері вимагає спеціальних знань і навичок, необхідних для досягнення прагматичного впливу й успіху в професійній комунікації. Розвиток професійної мовнокомунікативної компетенції відбувається відповідно до здатності людини навчатися, її предметних знань та попереднього досвіду і здійснюється в межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням і спеціалізацією.

Важливим чинником, що впливає на становлення і розвиток професійної мовнокомунікативної компетенції та сприяє самореалізації фахівця, є креативність особистості. Важко уявити ефективного менеджера, який не вміє приймати рішення швидко і на високому професійному рівні. Креативні якості індивіда стійкі і забезпечують творчий стиль його мовленнєвої поведінки, продуктивність та унікальність способів і результатів діяльності, а також готовність до творчих конструктивних перетворень у різних сферах життєдіяльності. Ці якості формуються в процесі всього розвитку особистості шляхом неперервного вдосконалення творчих навичок. Креативні якості залежать від індивідуальних особливостей кожної особистості і від специфіки галузі, у якій вона працює. Люди з добре розвиненими здібностями до формування і сприйняття ідей винаходять набагато більше способів вирішення проблеми за короткий час. Вони володіють високою гнучкістю мислення і можуть легко переходити від одного варіанта розв'язання проблеми до другого, нового, якщо проблема і її умови нові і вимагають відповідного до себе підходу. Креативні особистості можуть створювати нові й універсальні пропозиції та ідеї, ламати усталені підходи, «атакуючи» проблему з нової позиції, і винаходити унікальні ідеї.

Для ефективної професійної діяльності важливі такі креативні якості особистості:

- мотиваційно-креативні (мотиви, зацікавленість, потреба в самореалізації, творча позиція);
- емоційно-креативні (емпатія, багатий емоційний досвід);
- інтелектуально-креативні (дивергентне (різнопланове) мислення, прогнозування, інтуїція, здатність до перетворень, уява й фантазія);
- естетично-креативні (прагнення до краси, естетична емпатія, почуття форми, стилю; почуття гумору);

- комунікативно-креативні (співробітництво у творчій діяльності; здатність мотивувати творчість інших, акумулювати творчий досвід);
- екзистенційно-креативні (позитивна «Я-компетенція», нонконформізм (неприсосовництво); індивідуальний стиль діяльності).

Комбінація цих якостей визначає особливість індивідуально-творчої манери конкретного професіонала і є основою загального типу творчого фахівця.

Формування професійної мовнокомунікативної компетенції передбачає:

- глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;
- досконале володіння сучасною українською літературною мовою;
- вміле професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера (партнерів);
- знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;
- уміння працювати з різними типами текстів;
- орієнтування у потоці різномірної та різнотипної інформації українською мовою на різних каналах її передавання;
- вміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;
- володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на повідомлення чи інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень;
- володіння основами риторичних знань і вмінь;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Отже, професійна мовнокомунікативна компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності. Сформувати професійну мовнокомунікативну компетенцію покликана сучасна система освіти